

УДК 2:46

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2026.64.15>

ПАСТОРАЛЬНА АНТРОПОЛОГІЯ В ГЕРМЕНЕВТИЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ: КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДЛЯ СУЧАСНОГО ДУШПАСТИРСТВА В УКРАЇНІ

Андрій Копистинський

*Український католицький університет,
філософсько-богословський факультет,
проспект Івана Павла II, 35а, 79070, м. Львів, Україна
<https://orcid.org/0009-0009-7503-4188>*

Актуальне наукове дослідження присвячене осмисленню пасторальної антропології як герменевтичної перспективи сучасного пасторального богослов'я у світлі рецепції Другого Ватиканського Собору та актуальних викликів душпастирства в Україні. Актуальність дослідження зумовлена, з одного боку, позитивними тенденціями розвитку антропологічного виміру богослов'я після Собору, з іншого – надто малою кількістю ґрунтовних досліджень, у яких пасторальна антропологія була б осмислена не як автономна дисципліна, а як інтегративний спосіб богословського бачення людини у світлі пасторального богослов'я. В українських реаліях, позначених соціальними змінами, війною, травматичним досвідом та кризою ідентичності, така перспектива набуває особливої ваги для практичного виміру пасторального богослов'я.

Мета статті – висвітлити концептуальне обґрунтування пасторальної антропології як герменевтичної рамки пасторально-богословського аналізу людини, у якому поєднуються виміри Божого Одкровення, христології та конкретного людського досвіду. Методологічну основу дослідження становить герменевтичний підхід у поєднанні з міждисциплінарним аналізом богословських, філософських та гуманітарних джерел. Такий підхід дає змогу розглядати людину не абстрактно, а в її історично-культурному та екзистенційному контексті.

Наукова новизна цього дослідження полягає в послідовному представленні пасторальної антропології не як окремої системи чи дисципліни, а як внутрішнього виміру пасторального богослов'я. Уперше в єдиній герменевтичній перспективі поєднуються інтенції Отців II Ватиканського Собору з українською богословсько-пастирською традицією, зокрема спадщиною митрополита Андрея Шептицького, патріарха Йосифа Сліпого та протопресвітера Степана Ярмауса. Окрему увагу приділено сучасним західним підходам до пасторальної антропології, у яких наголошується на втіленому, тілесно-духовному та контекстуальному вимірах людського буття.

У статті показано, що пасторальна антропологія постає як динамічний процес богословського осмислення людини. І в цьому процесі напруга між вірою та життям, між богословською істиною та конкретними екзистенційними ситуаціями не усувається, а зберігається як плідний простір пастирського служіння. Практичне значення дослідження полягає в можливості застосування запропонованої герменевтичної перспективи в сучасному душпастирстві в Україні, зокрема у сфері капеланського служіння, а також духовного супроводу, формації пастирів та осмислення антропологічних передумов пасторальної місії Церкви.

Ключові слова: пасторальна антропологія, герменевтична перспектива, пасторальне богослов'я, II Ватиканський Собор, христологія, душпастирство.

Вступ. За шість десятиліть, що минули після завершення Другого Ватиканського Собору та опублікування його документів, світ побачив значний корпус наукових праць – не лише історичних, а й богословських. У частині з них автори зосереджувалися на

детальному аналізу соборових постанов і їх богословському змісті, в інших – пропонували нові дослідження порушеної на Соборі проблематики з огляду на змінені історичні, культурні та соціальні контексти. Окрему групу становлять праці, у яких дослідники намагалися втілити заклики Отців Собору до розвитку конкретних богословських дисциплін або до поглибленого пошуку відповідей на окреслені виклики сучасності, зокрема у сферах еkleзіології, пасторального й морального богослов'я та взаємин Церкви зі світом. Сукупно ці дослідження не лише засвідчують тривалу рецепцію II Ватиканського Собору, а й демонструють його живу й динамічну дію в сучасній богословській думці.

Однією з важливих тем, що потребує постійного поглиблення та опрацювання в царині пасторального богослов'я, є взаємодія богослов'я з гуманітарними науками. Останні неминуче впливають на будь-яку культуру, часто зумовлюючи її кардинальні зміни. Отці наголошують на постійній співпраці Церкви й науки, і одне із завдань богословів полягає в тому, «...щоб, дотримуючись методів і вимог, властивих богословській науці, постійно шукати відповідного способу, щоб подати віровчення людям свого часу» (2, § 62). Інкультураційний аспект у проголошенні Євангелія був і залишається одним із важливих методів вдалої керигми та подальшої катехизації. Адже Отці Собору зазначають: «...одна річ – сам депозит віри, тобто правди віри, а інша – це спосіб їх вираження, хоч їхні значення і суть мають в обох випадках лишатися тими самими [135]» (2, § 62). Тому Отці наголошують, що вкрай важливо «...застосовувати не тільки богословські засади, а й достатньою мірою відкриття світських наук, насамперед психології та соціології, щоб і віруючих допровадити до чистішого й більш зрілого життя у вірі» (2, § 62). Слід зазначити, що цей заклик отримав своє наукове опрацювання, зокрема в ділянці пасторального богослов'я.

Ідеться про «пасторальну антропологію», яка завдячує своєю концепцією «прагненню, яке виникло під час нової формації пасторальної теології після II Ватиканського Собору, систематично по-новому визначити також її відношення до гуманітарних наук» (11, col. 734). Однак Отці не вважали її як окрему дисципліну чи одну з допоміжних наук, а «...як пасторально-богословський аналіз нашого зростаючого знання про людину, яке є необхідним для душпастирства і розглядається в різних науках про людину, з метою систематично впорядкувати й опрацювати це знання для виконання спасительної місії» (11, col. 734). У цьому контексті «пасторальна антропологія», як її імпліцитно розуміють Отці Собору, не постає у формі автономної богословської дисципліни з власним методологічним апаратом, а радше як інтегративна перспектива¹ пасторально-богословського аналізу людини. Ідеться про динамічний підхід, у межах якого людина розглядається не абстрактно, а в конкретних історично-культурних та екзистенційних обставинах її життя, до яких звернене пасторальне служіння Церкви. Саме тому «пасторальна антропологія» як предмет цього дослідження постає не як система завершених формул і постулатів, а як процес і логіка пасторально-богословського осмислення людської особи, що поєднує вимір Одкровення з реаліями людського досвіду. Такий підхід дає змогу зберегти напругу між богословською істиною та життєвими ситуаціями, уникаючи як редукції пастирства до суто соціальної діяльності, так і відокремлення богослов'я від реальних викликів людського буття.

Об'єктом дослідження, відповідно, залишається людина як така, проте не в сенсі абстрактної антропологічної моделі, а як особа, покликана до спасіння і водночас занурена

¹ Під інтегративною перспективою розуміється такий спосіб богословського осмислення, який не зводить людину до одного виміру, а поєднує кілька рівнів аналізу в єдиному герменевтичному полі. Ідеться про такі рівні аналізу: богословський, філософсько-антропологічний, пасторальний, гуманітарно-науковий.

в конкретну історичну дійсність. У цьому сенсі пасторальне богослов'я є місцем перетину богословської та філософської антропології з даними гуманітарних наук, які допомагають точніше окреслити умови, в яких реалізується людська свобода, відповідальність і релігійний досвід. Так, розрізнення між об'єктом і предметом дослідження не має формального характеру, а відображає фундаментальну інтенцію Собору: поставити людину в центр пастирської уваги Церкви, з одного боку, не відокремлюючи її від Бога, з іншого – не нехтуючи складністю її земного існування. Саме в цій напрузі між вірою та життям, між Одкровенням та історією формується пасторально-антропологічний підхід, який залишається актуальним і продуктивним для сучасної богословської рефлексії.

Аналіз сучасного стану богословських досліджень засвідчує парадоксальну ситуацію. За широкої рецепції II Ватиканського Собору та численних інтерпретацій його антропологічного вчення досі бракує ґрунтовних досліджень, які б, відповідно, відобразили пасторальну антропологію як цілісну герменевтичну перспективу, закладену Отцями Собору. Це зумовлює необхідність концептуального осмислення пасторальної антропології не як окремої дисципліни, а як способу богословського бачення людини у світлі пастирської місії Церкви. На необхідності таких досліджень наголошують також сучасні дослідники, зокрема J.-A. van den Berg («Йоганнес Андріс ван ден Берг») у статті «An embodied spirituality: Perspectives for a bodily pastoral anthropology» [14, p. 119].

У цьому дослідженні поряд із безпосереднім аналізом соборових текстів використовують напрацювання богословів і філософів, які не завжди прямо покликалися на документи II Ватиканського Собору. Їхні концепції розглядають не як альтернативні до соборового вчення, а як герменевтичний інструментарій, що дає змогу глибше осмислити пасторально-антропологічні інтенції, імпліцитно присутні в соборових документах.

Історичний український контекст. Такий пасторально-антропологічний підхід ще до II Ватиканського Собору простежується в пастирських працях митрополита Андрея Шептицького. Його богословська думка і душпастирська діяльність засвідчують цілісне бачення людини, у якому пастирська опіка нерозривно пов'язана з богословським осмисленням людської гідності, свободи та покликання. Пастирські листи митрополита, як і ширший корпус його творів, демонструють глибоку увагу до конкретної людської особи в її історичному, культурному й духовному контексті, що дає змогу говорити про наявність імпліцитної пасторальної антропології ще в передсоборовий період. Зокрема, це відображено в «Десятьох настановах митр. Андрея» [6], у яких Пастир пропонує цілісну програму християнського життя і служіння, у центрі якої стоїть особиста відповідальність людини за працю, моральний вибір і спільне благо. Акцентується на поєднанні внутрішньої духовності з активною суспільною позицією: чесна праця, жертвовність, самовиховання, розвиток талантів і любов до Батьківщини [6]. Очевидно те, що настанови мають виразно пастирський характер і спрямовані на формування зрілої особи, здатної служити Богові та народові не декларативно, а через щоденну відповідальну дію. У цьому сенсі людина постає не лише об'єктом душпастирської турботи, а й суб'єктом відповідального співдіяння з Божою благодаттю, що цілком узгоджується з пізнішими намірами II Ватиканського Собору.

Цю лінію пастирського мислення послідовно продовжив і патріарх Йосиф Сліпий. Його душпастирська діяльність поєднувала практичну турботу про духовні потреби вірян із концептуальним осмисленням завдань Церкви в умовах модерності. Особливе значення в цьому контексті мають «Головні правила сучасного душпастирства» [5], у яких простежується намагання сформулювати принципи пастирського служіння, зорієнтованого на цілісне бачення людини та її екзистенційних викликів. Хоча цей текст має радше

практично-настановний характер, він містить важливі антропологічні інтуїції, що дають змогу говорити про пасторальну антропологію як внутрішній вимір пастирського богослов'я, а не як окрему дисципліну.

Наукову новизну в осмисленні антропологічного виміру вчення патріарха Йосифа Сліпого становить дослідження О. Я. Дичковської, у якому християнський антропологізм Сліпого розглядається в ширшому контексті розвитку української філософської думки першої половини ХХ століття [1]. Хоча це дослідження не має безпосередньо пасторальної спрямованості, воно створює важливе методологічне підґрунтя для подальшого пасторально-богословського прочитання спадщини патріарха, зокрема в герменевтичному ключі.

Після II Ватиканського Собору пасторальна антропологія, як форма пасторально-богословського аналізу, виразно простежується в працях протопресвітера Степана Ярмуса. У його дослідженнях пастирське служіння мислиться в тісному зв'язку з антропологічними, культурними та духовними особливостями українського народу. Розробці пастирської антропології Ярмусь присвятив свою докторську дисертацію «Доля людини й душпастирство в православній богословській освіті: Введення до концепту пасторальної антропології» [9]. Ця праця потребує окремого дослідження. Пасторально-антропологічний підхід простежується також в інших працях автора. Зокрема, у праці «Духовність українського народу» о. Ярмусь розглядає духовність як фундаментальну характеристику людського буття, тісно пов'язану з моральною відповідальністю та внутрішньою поставою особи. Мислитель зазначає: «...в поняття і контекст духовності входить уся ця свідомо активність людського духа, яка веде і підносить людину до ідеалу добра, – до того, що її облагороднює» [7, с. 30]. Таке розуміння духовності має безпосереднє пасторальне значення, позаяк людина розглядається цілісно. З одного боку, вона, як духовна особа, творить культуру надаючи їй духовного змісту, а з іншого – завдяки цій же ж культурі виражає свою духовність. Богослов застерігає від потрапляння у пастку. З одного боку, не слід трактувати духовність як аспект культури, а з іншого – не зводити духовність лише до богословських спекуляцій, адже її площина – людське життя, «...в процесі якого духовність конкретизується і стає реальним фактом» [7, с. 150]. Саме в цьому контексті духовність є антропологічною основою пастирської діяльності. Натомість в одному з розділів праці «Причинки до мислі про сучасне душпастирство» автор детально розглядає внесок психології та її роль у душпастирстві. На думку мислителя, «з погляду душпастирства, найкращим засобом лікування душ є логотерапія» [8, с. 48–49]. У цих працях засвідчується спроба осмислити людину не абстрактно, а в конкретному контексті її віри, традицій та життєвого досвіду. У цьому сенсі пасторальна антропологія о. Ярмуса постає як інтегративна перспектива, що поєднує богослов'я, культуру та пастирську практику.

Пасторальна антропологія о. Ярмуса як проблематика досліджується й у сучасності. Зокрема, у дисертації на здобуття ступеня доктора філософії Анастасія Мирошник досліджує її у третьому розділі під назвою «Українська національна ідея у творчості Степана Ярмуса». Висвітлюючи основні концепти пастирської антропології протоієрея С. Ярмуса, дослідниця наголошує на необхідності ґрунтовно переосмислити творчу спадщину доктора богословських наук, зокрема його напрацювань у цій ділянці. На її думку, в основі пастирської антропології С. Ярмуса – людина з її екзистенційними і духовними потребами, тоді як ключовою роллю пастиря – скерування та супровід її духовного зростання [4, с. 125]. Водночас дослідниця підкреслює актуальність цієї проблематики та нагальну потребу її подальшого богословського осмислення. Зокрема, вона звертається до «Десяти настанов» митрополита Андрія Шептицького, які за своїм змістом є концептуально співзвучними

з ідеями о. Ярмуса і водночас хронологічно передують його богословським розробкам. Крім того, дослідниця залучає думки сучасних богословів, зокрема патріарха Святослава Шевчука, вбачаючи в його висловлюваннях заклик до глибшого та цілісного осмислення пасторальної антропології в умовах сучасних викликів [4, с. 126].

Сучасні підходи. Проблематика пасторальної антропології представлена в працях не лише вітчизняних авторів, а й закордонних. На важливість переосмислити пасторальну антропологію наголошує Ван ден Берг, показуючи, що подолання дихотомії тіла і душі є передумовою формування втіленої пасторальної антропології, яка в сучасному практичному богослов'ї реалізується через контекстуальне та партисипативне пастирство. Адже, як зазначає автор, так «...відбувається рух від односторонньої проповідницької моделі до пастирської опіки, в якій пастир відіграє важливу роль у направленні людей до усвідомлення Божої участі в їхньому житті» [14, р. 120]. Подібною за своїм характером і проблематикою є стаття авторів J. Meiring J. C. Müller «Deconstructing the body: Body theology, embodied pastoral anthropology and body mapping», в якій пасторальна антропологія осмислюється як втілений підхід до душпастирської опіки, у якому тіло постає повноцінним богословським простором. Автори демонструють, що деконструкція традиційних дуалістичних моделей дає змогу розглядати тілесність як носій духовного досвіду, пам'яті та травми, а метод body mapping стає практичним інструментом інтеграції тілесного й духовного вимірів у пасторальній практиці [12]. Оригінальність підходу герменевтичного прочитання пасторальної антропології пропонує А. R. Brunsdon. Автор аналізує, як історичні й культурні обставини формують особистість та її цінності, і показує, що пасторальна антропологія може слугувати інструментом духовного супроводу й підтримки автентичного існування людини в умовах постконфліктного суспільства. Центральною думкою є теза про необхідність інтегрувати богослов'я, соціологію та культурні практики для розуміння людської свободи, моральної відповідальності та духовності. Адже пасторальна антропологія, залучаючи психологічне знання для глибшого розуміння людини, не зводиться до нього й не залежить від нього у формуванні зрілої віри. Її обрієм є есхатологія, яка відкриває людині перспективу осмисленого життя перед обличчям гріха, провини та смерти, надаючи пастирському служінню вимір надії. Водночас пасторальна антропологія постає не як статична біблійна доктрина про людину, а як динамічне богословське осмислення людського буття в стосунку з Богом, чутливе до історичних і культурних контекстів [10, р. 19]. Дослідник наголошує на тому, що «...пасторальна антропологія означає християнське розуміння іншої людини в пастирському контексті» [10, р. 15]. Також, на думку автора, «...пасторальну антропологію не можна розглядати як статичну концепцію, а радше як плинний елемент пасторального процесу, який схильний до зовнішніх впливів» [10, р. 15]. Так підкреслюється роль церковної спільноти як простору реалізації особи та її зростання в спільноті. Автор демонструє, що пасторальна антропологія, орієнтована на конкретні життєві обставини, сприяє формуванню особи, здатної до духовного та соціального зростання навіть у складних і несприятливих соціальних контекстах.

Також з-поміж сучасних дослідників пасторальної антропології слід згадати працю Дж. Мерфі-О'Коннора «Becoming Human Together: The Pastoral Anthropology of St. Paul», у якій пропонується виклад пасторального виміру антропології на прикладі пастирської діяльності апостола Павла. Остання розглядається крізь призму біблійної герменевтики та еклезіального контексту. Хоча це дослідження безпосередньо не пов'язане із згадуваним нами наміром Отців II Ватиканського Собору, воно демонструє методологічно близький підхід до розуміння пасторальної антропології як способу богословського бачення людини, зокрема у світлі Христової присутності. Автор в одному з уривків наголошує

на нерозривності зв'язку Ісуса Христа з людиною: «Онтологічний рівень утворюється сукупністю можливостей, які становлять людську природу; і на цьому рівні Ісус є абсолютно тотожним усім іншим представникам людського роду» [13, р. 79]. У своїй людській природі Ісус нічим не відрізняється від інших людей, окрім гріха, страждання і смерті. Останні Він не вчиняв, а прийняв добровільно з любови до людини. Ісус Христос також поділяє всі фундаментальні можливості людського буття: тілесність, свободу, вразливість, здатність до стосунку, до страждання, до смерті. Проте автора цікавить інший аспект, передусім онтичність. «Відмінність, яка цікавила Павла, стосується онтичного рівня – сфери реального існування, у якій ці можливості або здійснюються, або залишаються нездійсненими» [13, р. 79]. Онтичний рівень указує на кардинальну відмінність способу існування. Ідеться вже не про можливості людської природи, а про те, як людина їх реалізує. Христос актуалізує людські можливості інакше, ніж «світ»: послух Отцеві, свобода від гріха, дарування себе аж до смерти на хресті. Відтак автор підсумовує: «Лише завдяки “інакшості” Христа стає очевидним, що людське життя не зводиться до тих форм існування, які нав'язує світ» [13, р. 79]. Вихідним пунктом Мерфі О'Коннора є переконання, що людська особа потребує визволення не лише на моральному, а передусім на антропологічному рівні. Павлова антропологія, на його думку, є глибоко пасторальною, позаяк виростає безпосередньо з христології: людину можна зрозуміти лише у світлі Особи Ісуса Христа. Саме тому книга зосереджується на трьох ключових вимірах людського існування: христологічному вимірі людяності, який відкриває можливість автентичного буття; критиці суспільних структур, що формують неавтентичне існування; та еклезіальному вимірі, де в спільноті Церкви визволена людяність набуває конкретних пасторальних форм.

З-поміж інших варто виокремити працю папи Івана Павла II «Чоловіком і жінкою сотворив їх: богослов'я тіла». Під час аналізу тексту з легкістю простежується метод богословсько-пасторального аналізу порушеної автором проблематики. Розкриття Понтифіком теми людського тіла, зокрема в контексті подружжя, здійснюється у світлі богослов'я. Не якогось абстрактного релігійного теоретизування, а у світлі конкретного христоцентричного богослов'я, званого як христологія. Автор зазначає: «Той факт, що богослов'я також містить тіло, не повинен дивувати чи вражати кожного, хто усвідомлює таїнство та дійсність Воплочення» [3, с. 218]. Як також без Христа та Його вчення, в якому людина здатна правдиво себе пізнати, «неможливо розвивати богословську антропологію, а в її контексті – “богослов'я тіла”, з якого також бере свій початок цілісне християнське бачення подружжя і сім'ї» [3, с. 217]. У цих декількох уривках праці простежується пасторально-антропологічний підхід до висвітлення проблематики. Підсумовуючи першу частину своєї праці, Понтифік наголошує на нерозривному зв'язку між антропологічним виміром людини та христологічним. Адже відкуплення тіла, дароване жертвою Ісуса Христа, стосується людини, яка також нерозривно пов'язана з творінням [3, с. 427–428].

Синтетична фаза. Поглиблення пасторальної антропології сучасності слід розпочинати з критики, як це пропонують вищезгадані автори Мерфі О'Коннор та Ван ден Берг у своїх працях. Ця критика має конструктивний характер, адже автори не лише висвітлюють проблематику, а й пропонують шлях її вирішення. Тому необхідним є аналіз стану суспільства, яке часто формує неавтентичне існування. Слід підкреслювати важливість визволення людини від соціальних і культурних нав'язувань. Вирішення полягає не в пошуку нових, часто безособових за своїм характером, механізмів впорядкування суспільства та концепцій окреслення людини як такої, а в особовому спілкуванні з Христом, Живим недосяжним для людини Богом, Котрий у Воплоченні стає досяжним. Так, ключову роль

для реалізації цього особового спілкування відіграє еклезіальний вимір – спільнота Церкви як простір реалізації автентичного буття. У цьому контексті пастир виконує функцію супроводу духовного зростання довірених йому осіб, поєднуючи богословське осмислення людини, духовне наставництво та практичну роботу.

Завдання пастиря – втілювати принципи пасторальної антропології: уважність до особи, поєднання віри та життя, зосередження на духовному розвитку, моральній відповідальності та участі людини в спільноті. Усе те, що втілювали в життя митр. А. Шептицький, патр. Й. Сліпий та прот. С. Ярмусь.

Сучасне пастирське служіння, спираючись на ці історичні приклади, має на меті створення умов для особового, духовного та суспільного визволення, що становить основу автентичного християнського буття в сучасному світі. Пасторальна антропологія в українському контексті не може бути ані запозиченою моделлю, ані автономною дисципліною, але має постати як герменевтичний простір відповідального супроводу людини в її історичній вразливості, еклезіальній належності та есхатологічній надії.

Так, людина постає не лише об'єкт опіки, а і як суб'єкт співдіяння з благодаттю. Її гідність реалізується через відповідальну участь у Божому задумі. Пастир у своєму служінні не замінює свободу людини й не детермінує її вибір, а супроводжує процес її особового зростання.

Попри те що пасторальна опіка охоплює тілесний, психологічний і духовний виміри людського буття, її основною метою залишається супровід особи. Пасторальна антропологія мислить людину як утілену істоту, в якій благодать діє не поза досвідом, а через нього. Есхатологічний обрій дає змогу пастирству не замирати в кризі, а відкривати людині перспективу іншого способу буття.

Висновки. Проведене дослідження дає змогу визначити пасторальну антропологію як цілісну герменевтичну перспективу, здатну поєднувати богословський, культурний та духовний виміри людського життя. У цьому контексті особлива увага приділяється трьом ключовим аспектам: христологічному – розкриття автентичної людяності завдяки присутності Особи Христа; онтичному – усвідомлення й подолання соціальних та культурних структур, що часто формують неавтентичне існування; та еклезіальному – спільноті Церкви як простору практичної реалізації духовного зростання. Особливий внесок автора полягає в систематизації цих аспектів у контексті українського душпастирства, що дає змогу по-новому інтерпретувати пасторальні підходи митрополита Андрія Шептицького, патріарха Йосипа Сліпого та протопресвітера Степана Ярмуса у світлі сучасних викликів. Дослідження засвідчує, що ефективно пастирське служіння неможливе без інтеграції богословської рефлексії з конкретними реаліями людського буття, а визволення особи від соціальних і культурних нав'язувань відбувається завдяки особовому спілкуванню з Христом у межах церковної спільноти.

Отже, запропонована синтетична модель пасторальної антропології не лише узагальнює наукові концепти, а й пропонує практичний інструментарій для душпастирів: критичний аналіз суспільних структур і культурних норм; інтеграцію богослов'я, психології та культурного аналізу без редукціонізму; духовний супровід, зорієнтований на особисту відповідальність; христологічна перспектива; еклезіальний контекст як простір зцілення та зростання; практичні методи супроводу. Усе це дає змогу по-новому оцінювати взаємозв'язок між богословським знанням і конкретною духовною опікою. Вона відкриває перспективи подальших досліджень щодо адаптації пасторальної антропології до умов сучасної України, зокрема в контексті війни, соціальних трансформацій та зростання потреб у духовному супроводі.

Список використаної літератури

1. Дичковська О. Християнський антропологізм Йосифа Сліпого в концепції української філософії першої половини ХХ століття. *Філософія і політологія в контексті сучасної культури*. Вип. 4(2) (2012) 45–53.
2. Документи Другого Ватиканського Собору (1962-1965): Конституції, декрети, декларації. Коментарі / пер. з лат. ; Український католицький університет, Львів : Свічадо, 2023.
3. Іван Павло П. *Чоловіком і жінкою створив їх: богослов'я тіла* / пер. з англ. Ірина Волощак, Ігор Леню, Наталія Цюпка, Назарій Петрів. Львів : Свічадо, 2022.
4. Мирошник А. Філософська спадщина науковців української діаспори Канади (у творчості Т. Закидальського, С. Ярмуса, І. Гузар). Ph.D. Dissertation. Львівський національний університет імені Івана Франка, 2025.
5. Сліпий Й. Головні правила сучасного душпастирства [машинопис]. Львів, 1940–1941.
6. Шептицький Андрей. 10 порад від митрополита Андрея Шептицького на кожен день. *Офіційний сайт Синоду Єпископів Української Греко-Католицької Церкви*. URL: <https://synod.ugcc.ua/data/10-porad-vid-mytropolitya-andreya-sheptytskogo-na-kozhen-den-15157/> (дата звернення: 07.01.2026).
7. Ярмусь С. Духовність українського народу. Короткий орієнтаційний нарис. Канада, 1983.
8. Ярмусь С. *Причинки до мислі про сучасне душпастирство*. Вінніпег – Манітоба : Видання Науково-Богословського Товариства ім. Митр. Іларіона, 1975.
9. Ярмусь С. О. Доля людини й душпастирство в православній богословській освіті: введення до концепту пасторальної антропології / *Fate of the Individual and Pastoral Care in Eastern Orthodox Theological Education – Some Steps Towards the Percepts of Pastoral Anthropology*, San Francisco: San Francisco Theological Seminary 1981. [докторська дисертація, не опубліковано].
10. Brunson A. R. Rethinking Homo Africanus in the context of socio-political change: some pastoral anthropological perspectives from the South African context. *Acta Theologica*, vol. 39 n. 1 Bloemfontein (2019).
11. Griesl G. “Anthropologie: In der Pastoraltheologie” / Buchberger M. Kasper W. (ред. та ін.), *Lexikon für Theologie und Kirche*, Band-1, Freiburg, Basel, Rom, Wien 1993.
12. Meiring J. – Müller J. C. Deconstructing the body: Body theology, embodied pastoral anthropology and body mapping. *Verbum et Ecclesia*. Vol. 31, №. 1 (2010). 1–7.
13. Murphy-O'Connor J. *Becoming Human Together: The Pastoral Anthropology of St. Paul*, Atlanta : SBL Press 2009.
14. Van den Berg, J.-A. An embodied spirituality: Perspectives for a bodily pastoral anthropology. *Acta Theologica*, V. 28, № 2 (2008). 118–132.

PASTORAL ANTHROPOLOGI IN A HERMENEUTICAL PERSPECTIVE: CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF CONTEMPORARY PASTORAL MINISTRY IN UKRAINE

Andrii Kopystynskyi

Ukrainian Catholic University,

Faculty of Philosophy and Theology,

Ivana Pavla II Avenue, 35a, 79070, Lviv, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0009-7503-4188>

This scholarly study is devoted to an examination of pastoral anthropology as a hermeneutical perspective within contemporary pastoral theology, in the light of the reception of the Second Vatican Council and the current challenges of pastoral ministry in Ukraine. The relevance of the research is determined, on the one hand, by the positive developments in the anthropological dimension of theology in the postconciliar period, and on the other hand, by the noticeable lack of comprehensive studies in which pastoral anthropology is interpreted not as an autonomous discipline, but as an integrative mode of theological reflection on the human person within pastoral theology. In the Ukrainian context, marked by profound social transformations, war, traumatic experience, and a crisis of identity, such a perspective acquires particular importance for the practical dimension of pastoral theology.

The aim of the article is to articulate the conceptual foundations of pastoral anthropology as a hermeneutical framework for pastoral-theological analysis of the human person, in which the dimensions of divine Revelation, Christology, and concrete human experience are integrally connected. The methodological basis of the study is a hermeneutical approach combined with an interdisciplinary analysis of theological, philosophical, and human sciences sources. This approach makes it possible to consider the human person not in an abstract manner, but within specific historical, cultural, and existential contexts.

The scientific novelty of the research lies in its consistent presentation of pastoral anthropology as an internal dimension of pastoral theology rather than as a separate system or discipline. For the first time, within a single hermeneutical perspective, the intentions of the Fathers of the Second Vatican Council are brought into dialogue with the Ukrainian theological and pastoral tradition, particularly the legacy of Metropolitan Andrey Sheptytsky, Patriarch Josyf Slipyj, and Protopresbyter Stepan Yarmus. Special attention is also given to contemporary Western approaches to pastoral anthropology, which emphasize the embodied, corporeal, and contextual dimensions of human existence.

The article demonstrates that pastoral anthropology emerges as a dynamic process of theological reflection on the human person, in which the tension between faith and life, between theological truth and concrete existential situations, is not eliminated but preserved as a fruitful space for pastoral ministry. The practical significance of the study consists in the possibility of applying the proposed hermeneutical perspective to contemporary pastoral practice in Ukraine, particularly in the fields of chaplaincy, spiritual accompaniment, pastoral formation, and the theological interpretation of the anthropological foundations of the Church's pastoral mission.

Key words: pastoral anthropology, hermeneutical perspective, pastoral theology, Second Vatican Council, Christology, pastoral ministry.

Дата першого надходження статті до видання: 22.01.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 23.02.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 19.05.2026